

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 55. ТОМ 2
ISSUE 55. VOLUME 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 11 від 13.10.2022 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомяр]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 55. Том 2. – 318 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, історії.

Редакційна колегія:

Пантюк М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ільницький В.І.** – співредактор, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Батюк Т.В.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Баукова А.Ю.** – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Бермес І.І.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Грищенко Л.З.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галук В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гижеськ Ян** – доктор габілітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Грищенко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Заєць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомяр І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Кравчик М.О.** – кандидат філософських наук, доцент (Міжнародний гуманітарний університет); **Маршалек-Кава Джоанна** – доктор наук, доцент (Університет Миколая Коперника в Торуні, Польща); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пагута М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантюк Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петречко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, професор, професор кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Стечик Ю.О.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стреначікова Марія** – доктор наук (doc. ScS., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тиміш Л.І.** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка; **Тельбак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Устименко-Косоріч О.А.** – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту культури і мистецтв (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Яворська Г.Х.** – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний гуманітарний університет); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»).

Збірник індексується в міжнародній базі даних **Index Copernicus International**.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музезнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 1290 від 30.11.2021 р. (додаток 3) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (032 – Історія та археологія).

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № Т9906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомяр І.М.
Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2022
© Пантюк М.П., Душний А.І., Зимомяр І.М., 2022

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 11 from 13.10.2022)

Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, V. Ilnytskyi, I. Zymomrya]. – Drohobych : Publishing House „Helvetica”, 2022. – Issue 55. Volume 2. – 318 p.

The journal is intended for all interested in high school pedagogy, philology, art, and history.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Ilnytskyi** – Co-Editor, Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Andriev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **T. Batiuk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **A. Baukova** – Candidate of Historical Sciences (Ivan Franko Lviv National University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **L. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor (Ivan Franko Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Haliv** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Deputy Dean of the Faculty of Folk Instruments (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomria** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Uzhgorod National University); **P. Ivanysyn** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department (Uzhhorod National University); **Marszalek-Kawa Joanna** – Doctor of Science, Associate Professor, (Nicolaus Copernicus University in Torun, Torun, Poland); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **M. Kravchuk** – Ph.D. in Philosophy, Associate Professor (International Humanitarian University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiw** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor at the Department (Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University); **I. Stashevska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **A. Stashevskyi** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **Y. Stetsyk** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., Ph.D.), (Academy of Arts in Banska Bystrica); **L. Tymish** – PhD (History), Associate Professor, Department of the Ukraine's History and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University; **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Ustyenko-Kosorich** – Candidate of Art History, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Culture and Arts (Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor, (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **H. Yavorska** – Doctor of Education, Professor (International Humanitarian University); **B. Yanyshyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yaremchuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University).

The collection is included in such international databases as Index Copernicus International.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 No 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

Based on the Order of Ministry of Education and Science of Ukraine No 1290 dated 30.11.2021 (annex 3), the journal is included in the List of professional editions of Ukraine (category “B”) in the area of of Historical Sciences (032 - History and Archeology).

Print media registration certificate «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers» series KV № 19906-9706P dd. 14.05.2013.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.aphn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2022
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2022

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ

Світлана МУРАВСЬКА МІЛІТАРНА СПАДЩИНА АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ.....	4
Богдан ПАСКА ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ КДБ У БОРОТБІ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ В 1970-Х РР.....	10
Марія ПОЛИВАЧ ІКОНОПИС НА ТЕРЕНАХ РУСІ.....	17
Микола ПРИХОДЬКО НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО У ЛЬВОВІ (1919-1924 РР.): ГАЛИЦЬКИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО ПРОСТОРУ ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ В ЧАСИ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ. .	22
Андрій СТОЙКІВ, Леся АЛЕКСІЄВЕЦЬ НАРИС СТАНОВЛЕННЯ БЛЕК-МЕТАЛУ В НОРВЕГІЇ ТА ШВЕЦІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1999-Х РОКІВ ЯК КОНТРАКУЛЬТУРИ ДО ВАЖКОЇ МУЗИКИ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ.....	28

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Olena KOZAKIEWYCZ PASY PLECIONY W TRADYCYJNYCH STROJACH LUDOWYCH UKRAIŃCÓW I LITWINÓW: TECHNIKI WYTWARZANIA, TRADYCJE, REKONSTRUKJA.....	39
Ірина КОНОВАЛОВА, А ГУДАМУ НАЦІОНАЛЬНО-МЕНТАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ВНУТРІШНЬОЇ МОНГОЛІЇ.....	46
Катерина КОРШОМНА СПЕЦИФІКА ВИКОНАВСЬКОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЛЬТИІНСТРУМЕНТАЛІСТА В КАМЕРНОМУ АНСАМБЛІ.....	54
Микола КРИПЧУК СПЕЦИФІКА РОБОТИ РЕЖИСЕРА ТА СЦЕНАРИСТА НАД ДРАМАТУРГІЄЮ СУЧАСНИХ ІВЕНТ-ПРОГРАМ.....	59
Руслан ЛУБИНСЬКИЙ ЕКСПЕРТИЗА Й ПРОБЛЕМИ АТРИБУЦІЇ КАРТИНИ «СВЯТІ МАРІЯ МАГДАЛИНА, ОДІЛЯ І КЛАРА» (КОЛЕКЦІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГАЛЕРЕЇ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОРИСА ВОЗНИЦЬКОГО).....	65
Олена МАЛЬЦЕВА ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ЕСТРАДНИМ ВОКАЛІСТОМ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	71
Валентина МАТЮШЕНКО-МАТВІЙЧУК СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	77
Микола МИГОВИЧ СУЧАСНІ ВОКАЛЬНІ ТЕХНІКИ ТА МЕТОДИКИ ЇХ ВИВЧЕННЯ.....	83
Рада МИХАЙЛОВА, Юрій ЛЕГЕНЬКИЙ, Олена КОСТЮЧЕНКО ПРО КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ КОВОРКІНГ-ПРОСТОРУ.....	90
Євген НИЩУК ЖАНРОВІ МОДИФІКАЦІЇ МОНОВИСТАВИ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В 2022 РОЦІ.....	97
Ольга ОКОНЧЕНКО, Ігор ОКОНЧЕНКО	

ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПАМ'ЯТОК ОБОРОННОЇ АРХІТЕКТУРИ XV–XVII СТОЛІТЬ ЗА ТИПОМ (ВЕЖА, БАШТА, БАСТЕЯ).....	103
--	-----

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Наталія ЛЕВЧИК, Любов ТЕРЛЕЦЬКА, Катерина ЗАЙЦЕВА СОЦІО-АФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО.....	111
Ксенія ЛИСАК, Ірина МАТІЯШ-ГНЕДЮК ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІМПЕРАТИВУ ОБЦЯНКИ ТА СПОНУКАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ РЕКЛАМІ.....	117
Наталія ЛИСЕЦЬКА, Олена ТРЕТЬЯК КОНЦЕПТ LEIT У КЛАСИЧНОМУ МІНЕЗАНГУ.....	123
Віра ЛИСІК ПОЕТИКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РАННЬОЇ МАЛОЇ ПРОЗИ АНДЖЕЯ СТАСЮКА: НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРОК «ДУКЛЯ» ТА «ГАЛИЦЬКІ ОПОВІДАННЯ».....	129
Тамара МАНДИЧ СПОРТИВНИЙ КОМЕНТАР ЯК СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОМОВНОГО СПОРТИВНОГО ДИСКУРСУ.....	136
Наталія МЕДВІДЬ УНІВЕРСАЛ ЯК ЖАНРОВИЙ РІЗНОВИД ДІЛОВОЇ ПИСЕМНОСТІ КАНЦЕЛЯРІЇ ІВАНА МАЗЕПИ.....	142
Ірина ОЛЕКСАНДРУК ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НОВІТНІХ АНГЛІЗМІВ В ЕЛЕКТРОННИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	147
Наталія ОЛІЙНИК, Вікторія ЛИТВИНЕНКО ТВОРЧА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ОКСАНИ ЛУЦИШИНОЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ФЕМІНІСТИЧНО-ГЕНДЕРНОГО ДИСКУРСУ.....	153
Наталія ПАВЛИК ОБРАЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: МИСТЕЦЬКА АППЕРЦЕПЦІЯ.....	161
Ludmila PIETRUSZKA EPONIMY W SŁOWNICTWIE KULINARNYM JĘZYKA POLSKIEGO.....	167
Наталія ПИЛЯЧИК, Ольга ТРОЦЕНКО, Любов МИХАЙЛЮК АСОЦІАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПТУ <i>ЖІНКА</i> В АНГЛОМОВНОМУ ТА УКРАЇНОМОВНОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ.....	172

ПЕДАГОГІКА

Мар'яна КАЩУК, Тетяна ЛИПЧЕНКО ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ TED TALKS У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ІТ.....	179
Анна КИРПА ФОРМУВАННЯ МЕДІАІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	183
Наталія ЛАПУШКІНА ЛІТЕРАТУРНИЙ ОСВІТНІЙ КВЕСТ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Г. СКОВОРОДИ).....	190
Юлія ЛАХМОТОВА, Вероніка ШКРАБ'ЮК, Алла ЦАПКО МОТИВАЦІЯ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	195
Марія ЛИЗАК ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВРАХУВАННЯМ МОВНОГО БАР'ЄРУ.....	201
Ірина ЛОПАТИНСЬКА, Єлизавета КУЧЕРГАН	

ГЕНДЕРНО-РОЛЬОВІ ВЗАЄМВІДНОСИНИ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ УЗГОДЖЕНОСТЕЙ ЧОЛОВІКА І ЖІНКИ В СОЦІОКУЛЬТУРНО-ПРАВОВОМУ ПОЛІ.....	206
Ольга ЛЯШЕНКО СИНЕРГЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ.....	213
Yanina MARYANKO, Mariia OHRENICH, Svitlana LAZARCHUK TO THE ISSUE OF INCLUSIVE HIGHER EDUCATION.....	220
Оксана МИХАЙЛЕНКО ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ ТА МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ УЧНЯМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ТА ІНТЕЛЕКТУ.....	226
Нармина Сейфали кызы МИРЗАЛИЕВА РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ В СЕМЕЙНОМ ВОСПИТАНИИ ПОДРОСТКОВ.....	232
Світлана НАГОРНЯК СКРАЙБІНГ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ТА ІНТЕРАКТИВНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	238
Руслана НАЙДА РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ.....	246
Olga NIKOLAIEENKO, Tetiana USHATA USING HYBRID LEARNING STRATEGY FOR TEACHING ENGLISH TO STUDENTS ON THE PHILOLOGY AND OTHER SPECIALITISTS AT UNIVERSITY: EFFICIENCY AND KEY COMPONENTS.....	253
Елеонора ПАЛИХАТА, Ольга ПЕТРИШИНА ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ІЗ КУРСУ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ».....	258
Катерина ПАСИНЧУК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЯК ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	265
Оксана ПАСЬКО, Наталія БОНДАРЕНКО ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	271
Олена ПЕРЕВЕРЗЄВА ЕТАПИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	277
Марина ПЕТРЕНКО ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ВИКЛИКИ.....	283
Тетяна ПОЛУХТОВИЧ, Ольга КАЛЕНЮК ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ.....	290
Ольга ПОСУДІЄВСЬКА, Олександра БУДІЛОВА ПІДХІД CLIL (ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ) ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ОЦІНКИ ЗАРУБІЖНИХ ФАХІВЦІВ.....	295
Тетяна ПРИБОРА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	301
Лариса РУБАН РОЛЬ КОЛИСКОВОЇ ПІСНІ У ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ.....	307

Ольга ЛЯШЕНКО,

orcid.org/0000-0002-5840-8178

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності

Київського університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) o.liashenko@kubg.edu.ua

СИНЕРГЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ

У статті науково обґрунтовано синергетичні засади фахової підготовки студентів інструментально-виконавських спеціальностей в університеті. Здійснено аналіз філософських та науково-педагогічних праць з досліджуваної проблеми. Розкрито сутність синергетики як методологічного підходу та нового міждисциплінарного напрямку наукових досліджень. Проаналізовано сучасні концепції розвитку системи вищої освіти на синергетичних засадах. Визначено синергетичні властивості індивідуальної, ансамблевої та оркестрової підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва. Зосереджено увагу на формуванні у студентів професійних якостей та навичок самоорганізації, необхідних для педагогічної та концертно-виконавської діяльності. Охарактеризовано значення професійної комунікації (вербальної та невербальної) у творчій взаємодії студента і викладача на заняттях з інструментально-виконавських дисциплін. Обґрунтовано педагогічні умови реалізації синергетичного підходу в інструментально-виконавських класах. Фахову підготовку майбутніх інструменталістів в університеті визначено як організовану і впорядковану систему занять з інструментально-виконавських дисциплін та практик, у процесі яких здійснюється підготовка студентів до педагогічної та концертно-виконавської діяльності. Доведено педагогічну доцільність застосування синергетичного підходу у фаховій підготовці студентів-інструменталістів в університеті. Сформульовано висновки: 1) синергетичний підхід є актуальним напрямком фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті, який відображає сучасні вимоги щодо професійної мобільності та креативності музикантів-виконавців; 2) організація освітнього процесу в інструментально-виконавських класах на синергетичних засадах сприяє творчому розвитку студентів, формуванню нестандартного стилю мислення, опануванню навичок творчої співпраці та самоорганізації; 3) знання синергетичних властивостей інструментального виконавства (сольного, ансамблевого, оркестрового) забезпечує ефективність фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті.

Ключові слова: *студент-інструменталіст, університетська освіта, фахова підготовка, інструментально-виконавські дисципліни, синергетичний підхід.*

Olga LYASHENKO,

orcid.org/0000-0002-5840-8178

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Instrumental Performance Skills

Borys Grinchenko Kyiv University

(Kyiv, Ukraine) o.liashenko@kubg.edu.ua

SYNERGETIC FOUNDATIONS FOR PROFESSIONAL TRAINING OF INSTRUMENTALIST STUDENTS AT UNIVERSITY

The article scientifically substantiates the synergetic basis of the professional training of instrumental-performance students at the university. An analysis of philosophical and scientific-pedagogical works on the problem in question was carried out. The essence of synergetics as a methodological approach and a new interdisciplinary area of scientific research is revealed. Modern concepts of higher education system development based on synergetic principles are analysed. Synergetic properties of individual, ensemble and orchestral training of future bachelors of music art are identified. The focus is on developing students' professional qualities and self-organisation skills necessary for pedagogical and concert-performing activities. The importance of professional communication (verbal and non-verbal) in the creative interaction between student and teacher in instrumental-performance classes is described. The pedagogical conditions for the implementation of the synergetic approach in instrumental-performance classes are substantiated. The professional training of future instrumentalists at the university is defined as an organised and streamlined system of instrumental-performance classes and practices, that prepares students for pedagogical and concert-performance activities. The pedagogical feasibility of the synergetic approach in the professional training of instrumentalist students at university is proved. Conclusions are formulated: 1) synergetic approach is a relevant area of professional training for student

instrumentalists at university, which reflects contemporary requirements for the professional mobility and creativity of musician-performers; 2) organising the educational process in instrumental-performance classes on a synergetic basis promotes students' creative development, formation of non-standard style of thinking, mastering the skills of creative cooperation and self-organisation; 3) knowledge of synergetic properties of instrumental performance (solo, ensemble, orchestral) ensures the effectiveness of professional training of instrumental students at university.

Key words: *instrumentalist student, university education, professional training, instrumental-performance disciplines, synergetic approach.*

Постановка проблеми. Фахова підготовка бакалаврів музичного мистецтва у вітчизняних університетах відкриває для студентів широкі можливості щодо опанування інструментально-виконавської майстерності та набуття досвіду професійної діяльності за час навчання у виші. А це, своєю чергою, ставить перед викладачами інструментально-виконавських дисциплін нові завдання – упровадження в освітню практику ефективних наукових підходів, реалізація яких забезпечить підготовку конкурентоспроможних музикантів, здатних до концертно-виконавської та педагогічної діяльності в умовах нестабільності суспільних процесів.

Досягнення цієї мети передбачає організацію освітнього процесу в інструментально-виконавських класах на синергетичних засадах, що сприятиме ефективному формуванню у студентів навичок самоорганізації, професійної мобільності, креативності.

Аналіз досліджень. Застосування синергетичного підходу в освітній галузі та окремі аспекти теорії самоорганізації в педагогічному процесі знайшли відображення у працях вітчизняних науковців (О. Вознюк, А. Євтодюк, С. Клепко, К. Корсак, В. Кушнір, В. Лутай та інші). У системі музично-педагогічної освіти науково обґрунтовано теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів музики до інноваційної діяльності на засадах синергетичного підходу (К. Завалко), системно-синергетичні особливості оркестрово-ансамблевої підготовки майбутнього вчителя музики (Т. Пляченко). Проте синергетичні засади фахової підготовки майбутніх інструменталістів-виконавців в умовах університетської освіти ще не знайшли належного висвітлення в науковій літературі.

Актуальність та недостатня теоретична розробленість означеної проблеми обумовили завдання нашого дослідження.

Мета статті – науково обґрунтувати синергетичні засади фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті.

Виклад основного матеріалу. Дослідження синергетичних основ фахової підготовки студентів інструментально-виконавських спеціальностей ми обґрунтовуємо необхідністю організації

освітнього процесу в інструментально-виконавських класах з урахуванням синергетичних властивостей музично-виконавської діяльності та специфіки творчої взаємодії студента і викладача у процесі засвоєння навчального репертуару.

Вітчизняні науковці (О. Вознюк, А. Євтодюк, С. Клепко, В. Кушнір, В. Лутай та інші) визначають *синергетику* як новий міждисциплінарний напрямок наукових досліджень, як методологічний підхід, як спосіб мислення, як нову парадигму, що сприяє глибокому пізнанню таких складних нелінійних відкритих систем, як суспільство, а також однієї з його підсистем – освіти.

Синергетика як наука вивчає закони самоорганізації складних систем та репрезентує універсальні закони їх розвитку. Ключовими поняттями синергетики є *системність* і *система* (як інтегративна цілісність, як сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють певну цілісність з розвиненими внутрішніми і зовнішніми зв'язками).

У контексті синергетики змінюється статус самого наукового знання та класичної парадигми мислення, що робить цей процес парадоксальним і багатозначним (Добронравова, 1990), несе в собі творчий потенціал, проникаючи у сферу багатьох наукових напрямів, зокрема й у сферу педагогічного знання. Це зумовило появу нового наукового напрямку – педагогічної синергетики, становлення якої пов'язане з розвитком науки і техніки у ХХ столітті, що потребувало широкого використання наукових знань, уміння творчо мислити і діяти, приймати рішення у нестандартних умовах, професійної мобільності та навичок роботи у групах і колективах (Саух, 2001).

Аналіз наукових праць у галузі філософії освіти показав, що синергетична модель освіти побудована на відкритості освіти, інтеграції усіх способів освоєння людиною світу, використанні різноманітних інформаційних систем, особистісній спрямованості процесу навчання, зміні ролі викладача у нових умовах відкритого, рухливого і незворотного світу. Тому організація освітнього процесу в університеті на синергетичних засадах потребує від викладача перебудови особистої позиції у стосунках зі студентом: від авторитарного управління до спільної діяльності і співпраці; від застосування репродуктивних методів

навчання до орієнтації на продуктивну і творчу розумову діяльність.

Відтак, синергетика є тим актуальним напрямком освіти, який дозволяє відійти від маніпулятивної педагогіки та сприяє свободі самовираження й самореалізації особистості в освітньому середовищі.

Однією із сучасних освітніх парадигм, спрямованих на подолання кризових явищ у вітчизняній освіті на синергетичних засадах, є концепція К. Корсака, у якій визначено такі завдання: 1) орієнтація на формування вільної людини, готової до розв'язування багатофакторних проблем і самостійної діяльності у швидкозмінному демократичному суспільстві (самодетермінізм, самоактивність людини); 2) упровадження активної та діяльній форм «спільного» навчання через об'єднання зусиль вихованців і викладачів з метою переважного розвитку особистості та критично-креативних здібностей молодого громадянина як «людини відповідальної», здатної розв'язувати особисті та глобальні проблеми (синергічне навчальне середовище); 3) поширення вчення про людину як складну і багатовимірну сутність, застосування у вихованні і навчанні новітніх досягнень наукового людинознавства, участь молоді у визначенні форм, змісту і методів навчання; 4) розвиток гуманістичної педагогіки (педагогіки співробітництва), неавторитарного типу управління системою освіти, підвищення ролі громадськості в освітній політиці й вирішенні головних питань діяльності кожного окремого закладу освіти (природовідповідний підхід до управління освітою); 5) застосування на вищих рівнях освіти принципу «від майбутнього до сучасного», вільний доступ до правди, підготовка молоді до інноваційної діяльності, неперервної самоосвіти, трансформації суспільства і збереження природного довкілля через утворення і формування «людства» як здатної до усвідомлених дій реальної єдності (синергічна відкритість світу) (Корсак, 2004).

Наведені концептуальні положення є актуальними для фахової підготовки студентів-інструменталістів у вітчизняних університетах, оскільки професійна діяльність музикантів є публічною (відкритою), ґрунтується на колегіальності і творчій співпраці, потребує постійного оновлення концертного репертуару та швидкої адаптації до нових умов діяльності.

Тому сучасні наукові дослідження у галузі музичної педагогіки орієнтовані на розроблення інноваційних методик навчання студентів музично-педагогічних та музично-виконавських спеціальностей на синергетичних засадах.

На основі синергетичного підходу К. Завалко обґрунтовує інноваційну концепцію музичного навчання як новітню систему поглядів, об'єднану єдиним фундаментальним задумом, що визначає розуміння явищ і процесів музичного навчання та передбачає більш ефективну реалізацію процесу музичного виховання, є основою для розробки системи музичного виховання та конкретних педагогічних технологій. Застосування дослідницею синергетичного підходу дало змогу констатувати, що інноваційна діяльність передбачає вищий ступінь педагогічної творчості і винахідництва у педагогічній практиці, а також спрямоване на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві та проявляється у визначенні мети, завдань, змісту і технологій інноваційного навчання (Завалко, 2013: 13–14).

Оскільки центральним поняттям синергетики є системність, то основними *категоріями синергетики* (які трактують і як властивості системи) науковці визначають відкритість, нелінійність, флуктуаційність, атракторність, фрактальність, когерентність, емерджентність і самоорганізацію (Вознюк, 2009; Євтодюк, 2002; Корсак, 2004; Кушнір, 2003). Тлумачення означених категорій у контексті оркестрово-ансамблевої підготовки майбутнього вчителя музики здійснено у наукових працях Т. Пляченко (Пляченко, 2010; Пляченко, 2012). Сформулюємо стисло їх значення.

Відкритість системи оркестрово-ансамблевої підготовки студентів дослідниця вбачає в: інтеграції дисциплін філософсько-естетичного, психолого-педагогічного, історико-теоретичного та музично-інструментального циклів; різноманітності джерел інформації, необхідної для здійснення оркестрово-ансамблевого навчання студентів; комплементарності традиційних та інноваційних форм, методів і засобів навчання; поширенні досвіду концертно-виконавської діяльності навчального оркестру (ансамблю) через участь у різноманітних виховних і культурно-освітніх заходах. Флуктуаційність (неврівноваженість, нестабільність) цього виду фахової підготовки студентів обумовлена щорічною зміною виконавського складу навчальних оркестрів та ансамблів, що призводить до зміни підходів в організації освітнього процесу та необхідності адаптувати навчальний репертуар інструментального колективу з урахуванням виконавського рівня його учасників. Нелінійність процесу оркестрово-ансамблевої підготовки майбутнього вчителя музики авторка вбачає у тому, що в одному навчальному колективі можуть займатися

студенти різних курсів з різним рівнем сформованості інструментально-виконавських умінь, що передбачає багатоваріантність методів та засобів навчання і виховання оркестрантів. Атракторність досліджуваного процесу обумовлена тим, що атракторами в оркестрово-ансамблевому навчанні можуть виступати ідеальна теоретична модель керівника оркестру/ансамблю (або реальна особистість викладача, диригента) та реально діючий музичний колектив, на який у своїй діяльності орієнтуються студенти і викладач оркестрового класу. Фрактальність (подібність) як властивість діяльності навчальних музично-інструментальних колективів та їхніх керівників Т. Пляченко пояснює екстраполяцією окремих методів індивідуального навчання гри на певному музичному інструменті в систему оркестрово-ансамблевої підготовки студентів, подібністю принципів організації та діяльності різних за кількісним і якісним складом музично-інструментальних колективів, спільністю видів діяльності керівників навчальних оркестрів та ансамблів. Когерентність (погодженість) складових компонентів системи музично-інструментального навчання науковець розглядає як кореляцію навчальних дисциплін (на заняттях яких студенти здобувають фахові знання, уміння й навички, необхідні для оркестрово-ансамблевого виконавства та роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами), а також як узгодженість дій суб'єктів музично-виконавського процесу (диригента й оркестру, різних груп оркестру, окремих учасників колективу, солістів) під час виконання музичного твору. Емерджентність музично-інструментального колективу розкрито через його системні властивості, які виявляються в тому, що сумарна дія (звучання оркестру) перевищує за своїм ефектом просте додавання ефектів дій (звучання одного музичного інструмента чи однієї оркестрової партії), обумовлюючи темброву однорідність і ритмічну синхронність звучання інструментів, поєднання тембрів усіх груп оркестру, що звучать у різних регістрах, взаємозбагачення їхніх обертонів, підсилення гучності, досягнення потужного звучання оркестру (Пляченко, 2012).

Наведені теоретичні положення реалізації синергетичного підходу в оркестрово-ансамблевій підготовці майбутніх учителів музики є актуальними і для фахової підготовки студентів спеціальності «Інструментальне виконавство (оркестрові інструменти)», що дозволить організувати роботу навчальних оркестрів та ансамблів великого складу на наукових засадах.

Оскільки у фаховій підготовці студентів-

інструменталістів в університеті значна частка аудиторних годин відводиться на заняття в індивідуальних класах та самостійну підготовку зі спеціального музичного інструменту, то в контексті нашого дослідження необхідним є розгляд такої категорії синергетики, як *самоорганізація*.

Самоорганізація музичного колективу та самоорганізація окремого виконавця є процесами, що обумовлені різними чинниками та призводять до різних результатів (як позитивних, так і негативних).

Так, приміром, самоорганізація оркестру як чітко структурованої системи відбувається через порушення її стабільного, упорядкованого, ієрархічного стану (пов'язаного зі зміною виконавського складу, зміною керівника, зміною системи чи умов навчання тощо), коли перебудовуються чітко налагоджені інтегративні зв'язки між структурними компонентами системи (окремими виконавцями, групами оркестру, диригентом і колективом) і відбуваються деструктивні процеси (деієрархізація, диференціація), що виводять музичний колектив на нову траєкторію розвитку (інший виконавський рівень; інший виконавський склад; іншу структуру і змістове наповнення навчальних завдань; інший рівень професійного спілкування учасників колективу тощо). Такі зміни не завжди мають негативний характер, вони можуть вести до удосконалення системи функціонування оркестру шляхом зародження нових інтеграційних зв'язків, нових форм колективної взаємодії, нових моделей навчання (Пляченко, 2010: 59).

Досліджуючи сутність самоорганізації студента-інструменталіста, ми виходимо із специфіки професійної діяльності музиканта-виконавця, який має самостійно формувати свій концертний репертуар та самостійно вибудовувати траєкторію свого професійного розвитку (удосконалення техніки гри, формування індивідуальної виконавської манери тощо).

Тому у фаховій підготовці студента-інструменталіста ми акцентуємо увагу на опануванні таких професійних якостей та навичок самоорганізації, як: 1) здатність самостійно визначити мету професійного й особистісного самовдосконалення, досягнення якої дає змогу студенту вийти на новий рівень професійного розвитку (наявність ідеалу концертного виконавця та виховання в собі необхідних якостей); 2) уміння самостійно вибрати ефективні методи і засоби самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення (самостійний пошук різних інформаційних джерел для опрацювання фахової літератури та музичного матеріалу різного ступеню складності; систематичне вдосконалення виконавської техніки та інтерпретаційних умінь;

здатність до самоаналізу та самокоригування); 3) уміння раціонально спланувати свій позанавчальний час та ефективно його використовувати для розвитку професійних умінь і особистісних якостей (щоденні багатогодинні самостійні заняття на інструменті; участь у концертах, конкурсах, майстер-класах тощо; виховання в собі пунктуальності, дисциплінованості, працелюбності, креативності, цілеспрямованості тощо).

Синергетичні властивості фахової підготовки майбутніх інструменталістів проявляються також у творчій взаємодії студента і викладача як суб'єктів освітнього процесу, спільна діяльність яких спрямована на професійний розвиток студента засобами інструментального виконавства. У цьому процесі важливу роль відіграють засоби професійної комунікації (вербальні та невербальні), досконале володіння якими сприяє засвоєнню теоретичної інформації на практичних заняттях з фаху.

Вербальна комунікація – це процес взаємобміну інформацією за допомогою мови (усної, писемної), який відбувається за своїми внутрішніми законами, потребує активної розумової діяльності та ґрунтується на певній системі ustalених норм (Волкова, 2006: 115).

До засобів вербальної комунікації, які застосовують у музично-виконавських класах, відносять пояснення основних положень інструментального виконавства, постановку навчальних завдань, теоретичний аналіз музичного твору, спеціальну музичну термінологію, систему нотних знаків тощо. Їх застосування потребує від викладача і студента дотримання культури мовлення, чіткого й лаконічного формулювання думок, що сприяє розвитку аналітичного мислення і творчої уяви студента, збагаченню його професійного тезаурусу, створенню сприятливого психологічного клімату і творчої атмосфери на занятті.

Невербальна комунікація на заняттях інструментально-виконавських дисциплін здійснюється з використанням міміки, жестів, візуального контакту зі студентом під час гри тощо. До невербальних засобів комунікації також відносять зовнішній вигляд викладача (одяг, зачіску, аксесуари) та поведінку, які є важливими у формуванні естетичного смаку і загальної культури студента.

Ефект синергії музично-виконавської комунікації особливо яскраво виявляється у фаховій підготовці студентів в ансамблевих класах (камерний ансамбль, концертмейстерський клас, фортепіанний дует тощо).

Одним із основоположних чинників ансамблевої комунікативності І. Польська визначає зміс-

тову специфіку функціонально-ролевої взаємодії різних ансамблевих партій, ідентифікацію їхніх тембрів із певними емоційно-психологічними образами. Дослідниця стверджує, що ансамблеве виконавство вирізняється персоніфікованим характером функціональної взаємодії між окремими партіями, інструментальними тембрами, а також між самими учасниками (Польська, 2003: 315). Основними складовими внутрішньо-ансамблевої взаємодії та спілкування, які відображають багатоманітність паралельно діючих аспектів спільного фізичного та соціокультурного існування партнерів з ансамблем, І. Польська визначає: просторовий (композиція та мізансцена ансамблю); часовий (спільність фабульного часу музичного твору, спільність реального репетиційного часу, спільність виконавського темпоритму, відключеність від реального оточуючого часу); виконавський (спільність культурного та професійного рівня, спільність професійно-виконавської школи та підготовки, спільність професійної роботи, типологічна спільність виконавських дій, спільність трактування, інтерпретації та виконавської технології); психологічний (спільність психічних процесів – пам'яті, волі, емоцій, уваги, уяви, інтелекту, темпераменту; соціально-психологічна спільність – спільність інтересів, цілей, дружність, взаємна симпатія, підтримка, взаєморозуміння); біофізичний (біологічне відчуття «сусідства», фізичної зручності чи незручності, енергетики один одного тощо) (Польська, 2003: 327–328).

Синергетичні властивості фахової підготовки студентів-інструменталістів також проявляються і в концертмейстерському класі, де творчі здібності студентів формуються і розвиваються у процесі творчої адаптації музичного матеріалу – транспонування, перекладення, елементарного аранжування та гри на слух. Виконання таких навчальних завдань потребує знання фактури викладу музичного матеріалу, нестандартного підходу до інтерпретації акомпанементу, розвиненого внутрішнього музичного слуху, оригінальності музичного мислення і творчої уяви.

Творчі уміння і навички, здобуті на заняттях з інструментально-виконавських дисциплін, студенти реалізують і вдосконалюють у процесі проходження педагогічної та концертно-виконавської практик, які є обов'язковою складовою фахової підготовки бакалаврів музичного мистецтва.

Отже, *фахова підготовка майбутніх інструменталістів в університеті* є організованою і впорядкованою системою занять з інструментально-виконавських дисциплін та практик, у процесі яких

здійснюється підготовка студентів до педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

З урахуванням специфіки індивідуальної, ансамблевої та оркестрової підготовки студентів ми визначили *педагогічні умови* реалізації синергетичного підходу в інструментально-виконавських класах: 1) створення такого освітнього середовища, яке сприяє становленню творчої особистості, розвитку у студентів інтересу до навчання, прагнення інтелектуального самовдосконалення та самореалізації у концертно-виконавській діяльності; 2) спрямованість фахової підготовки на формування у студентів синергетичного стилю мислення, здатності поєднувати раціональне й ірраціональне, традиційне і нове, заздалегідь підготовлене і спонтанне, прогнозоване й імовірне; 3) надання студентам можливості формування власного виконавського досвіду, побудованого не лише на використанні вже перевічених методів, а й на власній інтуїції; 4) створення на заняттях з інструментально-виконавських дисциплін умов для формування у студентів навичок самоорганізації, що забезпечить неперервність аудиторного

навчання і самостійної роботи, а в подальшому – успішність професійної діяльності.

Досвід практичної роботи викладачів інструментально-виконавських дисциплін засвідчує, що дотримання визначених нами педагогічних умов забезпечує ефективність фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті.

Висновки. Узагальнення результатів проведеного наукового дослідження дає підстави для таких висновків: 1) синергетичний підхід є актуальним напрямком фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті, який відображає сучасні вимоги щодо професійної мобільності та креативності музикантів-виконавців; 2) організація освітнього процесу в інструментально-виконавських класах на синергетичних засадах сприяє творчому розвитку студентів, формуванню нестандартного стилю мислення, опануванню навичок творчої співпраці та самоорганізації; 3) знання синергетичних властивостей інструментального виконавства (сольного, ансамблевого, оркестрового) забезпечує ефективність фахової підготовки студентів-інструменталістів в університеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознюк О. В. Синергетичний підхід як метод аналізу розвитку вітчизняної педагогічної думки (друга половина ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2009. 290 с.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
3. Добронравова І. С. Синергетика: становлення нелінійного мислення. Київ : Либідь. 1990. 152 с.
4. Євтюк А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03. Київ, 2002. 198 с.
5. Завалко К. В. Формування готовності майбутнього вчителя музики до інноваційної діяльності : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Київ, 2013. 38 с.
6. Клепко С. Ф. Методологія пізнання освіти: організувати хаос. *Практична філософія*. 2003. № 1. С. 183–190.
7. Корсак К. В. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегрально-філософський аналіз : монографія. Київ : Вид-во НДПУ, 2004. 224 с.
8. Кушнір В. А. Теоретико-методологічні основи системного аналізу педагогічного процесу вищої школи : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 43 с.
9. Лутай В. Розробка сучасної філософії освіти на засадах синергетики. *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис*. 2009. № 1. С. 33–35.
10. Пляченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями : монографія. Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2010. 428 с.
11. Пляченко Т. М. Системно-синергетичні особливості оркестрово-ансамблевої підготовки майбутнього вчителя музики. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-методичний журнал*. 2012. Вип. 1–2. С. 138–142.
12. Польская И. И. Камерный ансамбль: теоретико-культурологические аспекты : дис. ... доктора искусствоведа : 17.00.03. Харьков, 2003. 435 с.
13. Саух П. Ю. ХХ століття: підсумки. Київ; Рівне, 2001. 184 с.

REFERENCES

1. Vozniuk O. V. Synerhetychnyi pidkhyd yak metod analizu rozvytku vitchyznianoї pedahohichnoi dumky (druga polovyna XX stolittia) [The synergetic approach as a method for analysing the development of domestic pedagogical thought (second half of the 20th century)] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01. Zhytomyr, 2009. 290 s. [in Ukrainian].
2. Volkova N. P. Profesiino-pedahohichna komunikatsiia [Professional-pedagogical communication] : navchalnyi posibnyk. Kyiv : VTs «Akademiiia», 2006. 256 s. [in Ukrainian].
3. Dobronravova I. S. Sinerhetika: stanovleniye nelineynogo myshleniya [Synergetics: the emergence of non-linear thinking]. Kyiv : Lybid. 1990. 152 s. [in Russian].

4. Yevtodiuk A. V. Synerhetychni zasady modeliuvannya osvitnikh system [Synergetic foundations for modelling educational systems] : dys. ... kand. filosof. Nauk : 09.00.03. Kyiv, 2002. 198 s. [in Ukrainian].
5. Zavalko K. V. Formuvannya hotovnosti maibutnoho vchytelia muzyky do innovatsiinoi diialnosti [Shaping the future music teacher's readiness for innovative activities] : avtoref. dys.... doktora ped. nauk : 13.00.01. Kyiv, 2013. 38 s. [in Ukrainian].
6. Klepko S. F. Metodolohiia piznannia osvity: orhanizuvaty khaos [The methodology of educational cognition: organising the chaos]. *Praktychna filosofii*. 2003. № 1. S. 183–190 [in Ukrainian].
7. Korsak K. V. Osvita, suspilstvo, liudyna v XXI stolitti: intehralno-filosofskyi analiz [Education, Society, Man in the 21st Century: An Integral Philosophical Analysis] : monohrafiia. Kyiv : Vyd-vo NDPU, 2004. 224 s. [in Ukrainian].
8. Kushnir V. A. Teoretyko-metodolohichni osnovy systemnoho analizu pedahohichnoho protsesu vyshchoi shkoly [Theoretical and methodological foundations for a systematic analysis of the pedagogical process of higher education] : avtoref. dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2003. 43 s. [in Ukrainian].
9. Lutai V. Rozrobka suchasnoi filosofii osvity na zasadakh synerhetyky [Developing a modern philosophy of education based on the principles of synergy]. *Vyshcha osvita Ukrainy: teoretychnyi ta naukovo-metodychnyi chasopys*. 2009. № 1. S. 33–35 [in Ukrainian].
10. Pliachenko T. M. Pidhotovka maibutnoho vchytelia muzyky do roboty z uchnivskymy orkestramy ta instrumentalnymy ansamblamy [Preparing future music teachers to work with student orchestras and instrumental ensembles] : monohrafiia. Kirovohrad : «Imeks-LTD», 2010. 428 s. [in Ukrainian].
11. Pliachenko T. M. Systemno-synerhetychni osoblyvosti orkestrovo-ansamblevoi pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky [System-synergetic features of orchestral and ensemble training of future music teachers]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka : naukovo-metodychnyi zhurnal*. 2012. Vyp. 1–2. S. 138–142 [in Ukrainian].
12. Polskaya I. I. Kamernyi ansambl: teoretyko-kulturolohicheskie aspekty [Chamber Ensemble: Theoretical and Cultural Aspects] : dis. ... doktora iskusstvovedeniya : 17.00.03. Kharkov, 2003. 435 s. [in Russian].
13. Saukh P. Yu. XX stolittia: pidsumky [The 20th century: a summary]. Kyiv; Rivne, 2001. 184 s. [in Ukrainian].